

УДК 371.11

ТЕТЯНА РОЖНОВА

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ КЕРІВНИКА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Розкрито суть формування особистості керівника навчального закладу у період постійно зростаючих темпів соціально-економічних перетворень у ХХІ ст. Висвітлено бачення управлінських проблем на основі впровадження сучасних принципів та інноваційних технологій, розглянуто стан і шляхи розвитку ВНЗ для забезпечення економіки України висококваліфікованими керівниками навчальних закладів. Виокремлено компоненти управлінської компетентності, розглянуто особливості формування професійної компетентності у підготовці керівників навчальних закладів з урахуванням сучасних вимог до системи управління освітою.

***Ключові слова:** керівник навчального закладу, професійна компетентність, управлінська компетентність, інноваційні технології*

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що ХХІ століття висуває нові вимоги до економіки, політики, особистості, окреслює плани на майбутнє, істотно підвищує роль освіти в суспільному житті. Освіта була і є основою прогресу людства, пріоритетною галуззю внутрішньої політики держави. Сьогодні, як ніколи раніше, постає необхідність формування

інноваційної моделі особистості керівника навчального закладу, який потребує особливих знань, особливої манери поведінки та різнобічного бачення при розв'язуванні проблем, моделі перспективного керівника у престижному закладі який зможе витримати конкуренцією на ринку освітніх послуг.

Питаннями формування управлінської компетентності різних фахівців займалися такі вчені як: С. Дубова, І. Єлісеєва, І. Коробейнікова, О. Кузнєцова, В. Маслов, В. Мельник, В. Топоровський та інші, але здебільшого інтерес науковців зосереджено на педагогічній галузі діяльності людини. Наразі слід зазначити, що проблеми формування управлінської компетентності з професійної підготовки майбутніх менеджерів у вищих технічних навчальних закладах закладені в дослідженнях Л. Володарської-Золи, підвищенням управлінської кваліфікації керівника загальноосвітнього закладу в системі післядипломної педагогічної освіти займалася В. Мельник, питання підготовки студентів до педагогічного самоменеджменту в професійній діяльності висвітлені у працях В. Мусієнко-Репської, теоретичні й методичні основи підготовки інженера у вищому навчальному закладі до майбутньої управлінської діяльності розглянуто О. Романовським.

Однак питання щодо формування особистості керівника навчального закладу потребують глибших досліджень, що і спонукало до написання статті «Інноваційні аспекти формування особистості керівника навчального закладу».

Метою статті є висвітлення суті формування особистості керівника навчального закладу у період постійно зростаючих темпів соціально-економічних перетворень у XXI ст.

Завдання нашого дослідження: висвітлити бачення управлінських проблем на основі впровадження сучасних принципів та інноваційних технологій, розглянути стан і шляхи розвитку ВНЗ для забезпечення економіки України висококваліфікованими керівниками навчальних закладів; виокремити компоненти управлінської компетентності, обґрунтувати особливості формування професійної компетентності у підготовці керівників навчальних закладів з урахуванням сучасних вимог до системи управління освітою.

Розвиток суспільства спирається на освіту як на основу прогресу людства. А це сприяє висуванню принципово нових вимог до всіх її структур, зокрема до керівника освітнього закладу. Саме від керівника та його професійної компетентності залежить конкурентоспроможність закладу на ринку освітніх послуг і забезпечення якості освіти. Механізми управління закладами освіти також потребують сьогодні модернізації новітніми інформаційними технологіями, інноваційним педагогічним інструментарієм та сучасним психолого-педагогічним супроводом.

Актуальним постає питання формування професійної компетентності у підготовці освітнього менеджера. Так, Г. Єльнікова зазначає, що керівник навчального закладу має знати: наукове право, макро- й мікроекономіку, адміністрування: загальний, кадровий, фінансовий, інноваційний менеджмент; філософію, соціологію, політологію, педагогіку, екологію, безпеку життєдіяльності людини; зміст фахових дисциплін; функціональні обов'язки своєї посади; має володіти державною та іноземною мовами на розмовному рівні. Для виконання професійних обов'язків керівнику навчального закладу необхідні уміння розуміти та усвідомлювати сучасні проблеми менеджменту; здатність продукувати нові ідеї, управлінські рішення, соціальні технології; розвинуте аналітичне та технологічне мислення, навички роботи з людьми; володіння технологією адміністративної роботи, комп'ютерними технологіями, правильним стилем (здоровим способом) життя, культурою спілкування, фокусом контролю; має вільно орієнтуватися у соціально-політичному просторі; відбирати, аналізувати і узагальнювати інформацію, проектувати діяльність закладу, створювати модель, виділяти організаційну структуру: організувати діяльність усіх структурних підрозділів та підсистем освітнього закладу; структурувати та здійснювати моніторинг діяльності закладу: управляти матеріально-технічними зв'язками закладу; здійснювати маркетингову діяльність та елементи підприємницької діяльності [5].

Як свідчать результати досліджень із проблем формування різних компетентностей у майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки (Т. Базавова [1], Р. Вдовиченко [3], Г. Єльнікова [5], С. Зигмантович [7], А. Хуторський, О. Овчарук [8] тощо) необхідно обов'язково

звертати увагу на розвиток сукупності певних особистісних якостей та норм їхньої поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з обраної професії та кар'єрного зросту.

Л. Калініна зазначає, що «поняття компетентності, пов'язане зі здатністю людини відповідати вимогам високого рівня складності, включає і поведінковий аспект через систему її вчинків та інтегрує цільовий, когнітивний, особистісний, етичний, інформаційний, соціальний і поведінковий компоненти [6, с. 54]. За словами Л. Василенко «Професійна компетентність» визначається головним чином рівнем професійної освіти, досвідом та індивідуальними здібностями людини, її мотивованими прагненнями до безперервної самоосвіти та самовдосконалення, творчим і відповідальним ставленням до справи [2, с.14]. О. Дубасенок обґрунтовує, що професійно-педагогічна компетентність – складне утворення. До її основних елементів науковець відносить: 1) компетентність у галузі теорії та методики виховного процесу, зокрема його цілей, завдань, принципів, закономірностей, змісту, засобів, форм, методів, прийомів; 2) компетентність у галузі фахових предметів і знання того, як зробити процес навчання, зміст навчальної дисципліни провідним засобом виховання учнів; 3) соціально-психологічну компетентність у галузі процесів спілкування; 4) диференціально-психологічну компетентність у сфері мотивації, здібностей, спрямованості учнівської молоді; 5) аутопсихологічну компетентність у сфері позитивізму і подолання власної діяльності і особистості [4, с. 12].

Л. Даниленко, Л. Карамушка вбачають у професійній компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу сукупність необхідних для ефективної професійної діяльності систематичних науково-філософських, суспільно-політичних, психолого-педагогічних, предметних та соціально-функціональних знань і умінь, відповідних особистісних якостей [10].

С. Штуль зазначає, що у процесі аналізу різних наукових підходів щодо сутності поняття «управлінська компетентність» встановлено, що воно відтворює відпрацьовану досвідом систему знань, умінь, навичок, здібностей, професійно-особистісних якостей, професійних норм і моделей поведінки, а з іншого – є психологічним інструментом впливу на особистісно-професійний розвиток і поведінку.

Ми підтримуємо думку, що управлінську компетентність слід розглядати як дві нерозривні взаємопов'язані характеристики людини як особистості і її професійної діяльності.

Суспільно-політичні та соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні, суттєво впливають на діючу систему освіти. Тому керівнику закладу освіти слід орієнтуватися в різноманітності сучасних управлінських ідей, вивчати й успішно застосовувати досягнення науки та перспективного педагогічного досвіду, організовувати творчу діяльність, використання інноваційних технологій, зокрема управлінських інноваційних технологій. Професійна діяльність керівника навчального закладу вимагає спеціальної підготовки, певних професійно значущих якостей, професійної компетентності, управлінської культури. Ураховуючи думки різних науковців, ми пропонуємо для формування особистості керівника навчального закладу визначити зміст навчальної діяльності, що забезпечує рівень управлінської компетентності керівників навчальних закладів, встановити послідовність та взаємозв'язок між процесами та етапами, що здійснюються в навчальній діяльності, забезпечити використання інформації, необхідної для підтримки режиму навчальної, створити середовище, в якому педагогічні та науково-педагогічні працівники постійно залучені до визначення та ефективної реалізації цілей, завдань, ресурсів і видів діяльності; відслідковувати, вимірювати й аналізувати процеси та заходи, необхідні для досягнення запланованих результатів підвищення професійного рівня працівників, визначити критерії і методи ефективної роботи й управління.

Також ми погоджуємось з М. Пахолівцевою, відносно того, що сьогодні дуже важливо, щоб підготовка високопрофесійних керівних кадрів відповідала інтеграційному критерію, в основі якого знаходяться: педагогічна й менеджерська майстерність, комунікативна компетентність та нові технології. Саме ці критерії є для нас орієнтиром у підготовці майбутнього керівника навчального закладу, оскільки освіті потрібний керівник нової генерації: лідер, менеджер,

експерт. Одним із компонентів структури науково-методичної роботи Центрив методичної та соціально-психологічної служби управління освіти міських рад є робота Шкіл підготовки резерву керівних кадрів закладів освіти, діяльність яких спрямована на відбір та підготовку талановитих педагогів, спроможних і бажаючих побудувати професійну кар'єру. Слід зазначити також, що Школа резерву керівного складу існує і при МОН України, закінчення її дає можливість підготувати керівників закладів освіти здатних більш ширше висувати проблеми з управління та вирішувати їх.

Професійна підготовка керівників навчальних закладів в Україні здійснюється у системі вищої та післядипломної освіти відповідно до Галузевого стандарту вищої освіти України «Підготовка магістра за спеціальністю специфічних категорій 8.00009 «Управління навчальним закладом»» (далі – Стандарт). Діючий нині вітчизняний Стандарт затверджено Міністерством освіти і науки України у лютому 2006 року. Стандартом визначено цілі та зміст професійної підготовки, а також вимоги до фахівця кваліфікації 12 «Керівник підприємства, установи та організації (у сфері освіти та виробничого навчання)». До переліку посад зазначеної кваліфікації належать керівники навчальних закладів усіх рівнів освіти – від вищої до дошкільної та позашкільної.

Висновки. На основі проведеного пошуку встановлено, що професійна підготовка керівників навчальних закладів та адаптація їх до нових умов управлінської діяльності є актуальним на сучасному етапі, тому дане дослідження ставить перед собою завдання розробки інноваційної моделі особистості керівника навчального закладу.

Список використаних джерел

1. Базавова Т.В. Мониторинг качества профессионального образования в техникуме на основе компетентного подхода: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08/ Т.В. Базавова. – М., 2007. – 26 с.
2. Васильченко Л.В. Управлінська культура і компетентність керівника – Х: Вид. група «Основа», 2007, - 176 с. – Б-ка журн. «Управління школою»; Вип. 3(51).
3. Вдовиченко Р.П. Діяльність міського управління освіти з підвищення управлінської компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.01 / Раїса Петрівна Вдовиченко. – К., 2006. – 280 с.
4. Дубасенюк О.А. Професійна підготовка майбутніх вчителів до педагогічної діяльності: монографія / О.А. Дубасенюк, Т.В. Семенюк, О.Є. Антонова; ЖДУ ім. І. Франка. – Житомир, 2003. – 192 с.
5. Єльнікова Г.В. Теоретико-методичні основи підготовки керівників до оцінювання результатів діяльності загальноосвітнього закладу : монографія / Г. В. Єльнікова, В.І. Куценко, В.І. Маслов. – К.: УМО, Педагогічна думка, 2012. – 220 с.
6. Калініна Л. М. Теоретико-прикладні аспекти формування інформаційної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу / Л. М. Калініна. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 160 с.
7. Зигмантович С.В. Компетентностный подход к профессиональной подготовке будущих библиотекарей [Электронный ресурс] / С.В. Зигмантович. – Режим доступа: <http://gpntb.ru/win/inter-events/crimea2005/disk/31.pdf>. – Назва з екрана.
8. Овчарук О. . Развитие компетентного подхода: стратегические ориентиры международной спільноти / Оксана Василівна Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / заг. ред. О. В. Овчарук. – К., 2004. – С. 6–15.
9. Освіта для конкурентоспроможної економіки в Україні: аналіт. доповідь підгот. Радою конкурентоспроможності України для Європейського Фонду Освіти/контракт CON/09/ETF/0037/- К., 2009. – С. 9–23.
10. Освітній менеджмент : навч. посіб. / За ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. – К. : Шкільний світ, 2003. – 400 с.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2015 р.

РОЖНОВА Т.

Житомирский государственный университет имени Ивана Франко, Украина

ИННОВАЦИОННЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ РУКОВОДИТЕЛЯ УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

В статье раскрыта сущность формирования личности руководителя учебного заведения в период постоянно растущих темпов социально-экономических преобразований в XXI в. Освещено видение управленческих проблем на основе внедрения современных принципов и инновационных

технологий, рассмотрены состояние и пути развития вуза для обеспечения экономики Украины высококвалифицированными руководителями учебных заведений.

Выделены компоненты управленческой компетентности, рассмотрены особенности формирования профессиональной компетентности в подготовке руководителей учебных заведений с учетом современных требований к системе управления образованием.

Ключевые слова: *руководитель учебного заведения, профессиональная компетентность, управленческая компетентность, инновационные технологи*

ROZHNOVA T.

Zhytomyr State Ivan Franko University, Ukraine

INNOVATIVE ASPECTS OF FORMATION MANAGER IDENTITY

The article reveals the essence of formation of the manager identity of the educational institution during the increasing pace of social and economical transformation in the XXI century. It deals with the vision of management problems through the introduction of modern principles and innovative technologies. It highlights the state and prospects of the development of Ukrainian Higher Educational Institutions to the providing of heads of educational institutions.

It determines the components of managerial competence and features of professional competence in preparing school leaders to the meeting of modern requirements to the system of education management.

Keywords: *school leaders, professional competence, management competence, innovative technology*